

PRZEMIENNOŚĆ (44) *sb f*

Oba e oraz o jasne.

sg N przemienność (18). ◇ G przemienności (4). ◇ A przemienność (2). ◇ I przemiennością (1). ◇ L przemienności (3). ◇ pl N przemienności (6). ◇ G przemienności (1). ◇ A przemienności (4). ◇ I przemiennościami (1). ◇ L przemiennościach (2); -ach (1), -ach (1) BielKron (1:1). ◇ sg a. pl G przemienności (2).

Sł stp, Cn brak, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

1. *Zmiana, przejście a. przechodzenie w inny stan; mutatio HistAl, Mącz; commutatio, inclinatio, vicis, vicissitudo Mącz (40) :*

a. *Stanie się innym w zakresie niektórych cech (37) : Mymer¹ 12; Emenda, polyepszenye, przemyennosc, naprawyeny BartBydg 47b; KwiatKsiąż O2; Momentum, exigua quaedam mutatio, et indivisibilis, Bárzo krótka á prętka przemienność/ przewierznienie/ przewrócenie/ vpádnienie Mącz 230b; Substantia apud Dialecticos est fulctrum accidentium, Yłtność ná którą rozmáyte przemienności przypadáyą. Mącz 419d; Omnium rerum vicissitudo est, Włziłtki fie rzeczy mienia/ álbo nic nieprziwoyitłzego w rzeczách ludzkich yáko przemienność. Mącz 493c, 239b, 493b.*

przemienność czego (3): tedy w godzinę chłodną/ to iest gdy flończe włchodzi/ możelf pułcić [krew] yle przyrodzenie może scirpieć/ Przemienność krwi iestliby była á to dla zmieszania ynłzych wilkołci znią, tedy takowe rzeczy za lekarłtwo brać ktoreby czyłciły krew FalZioł V 61v. Cf »przemienność czasu«.

przemienność w czym [= pod względem czego] (1): Tu káždy może obáczyć/ iákie przemienności ná łwiecie w káżdych rzeczách/ nie ma łobie żadny ni wczym włáności przypifowáć/ iedno do czáfu łwoiego. BielKron 112.

W porównaniu (1): A przetoż, człowieczej twarzy Nie mądry jest, co jej wierzy, Mać tak różne przemienności, Jako mnogie w kwiatku małci. BierRozm 8.

Wyrażenia: »przemienność czasu(-ow)« (2): Rerum et temporum inclinationes, Przemienność czáfów y rzeczy. Mącz 57c. Cf *Wyrażenie przyimkowe.*

»rozmaita przemienność« (1): Multiplex mutatio, Rozmáyte przemienność. Mącz 236c.

Szereg: »poruszenia i przemienności« (1): świadomoś o przyrodzeniu rozumowi ludzkemu zgodliwa y prziftoina iest: [...] przez którą ony rzeczy ktore ná niebie y ná ziemi łą/ tak też porułzeń y przemienności przicżyny y łkończenia poznawamy KwiatKsiąż I4.

Wyrażenie przyimkowe: »z przemienności czasu« = z biegiem lat, z upływem czasu (1): Potym s przemienności czáfu/ wybráli byli Athenłfcy trzydzyełci mężow co łprawowáli Rzeczłpołpolitą BielKron 121.

α. *Niestáłość, zmienność pogłqdów (1) :* Ale w tych Dyabli łą/ y przemienność iáwna/ ktorych mył y łerce odmiáną ták łye kręci/ iáko Kurek od wiátru na Kolłciele. OrzList d4v.

β. *Zmiana sytuacji, zmienność losów; czasem: niepowodzenie, nieszczęście (16) :* BielKron 199, 333v; Vicissitudo, Odmienność/ przemienność/ niešťáłość łzczęłcia. Mącz 493c; [Abowiem to iest wola Boża/ abyłmy niektorich ludzi pomoczi y radi w łprawach tego žiwota: y w przemiennościach požiwali Ekonom o3].

przemienność czego (8): *BielKron* 199 *cf* »gwałtowne przemienności«; *Mącz* 506d *cf* »toczenie abo przemienność«. *Cf* *przemienność czego w czym*; *Zwrot*, »przemienność czasu«.

przemienność czego w czym [= *pod względem czego*] (2): Rozmowa dwu Báránu o iedney głowie/ o przemienności ninieyżego wieku przeciw Ítáremu/ w porządkách/ w obyczáíách/ y w Ípráwách ludzkich. *BielRozm* 3 [*podobnie*] *kt*.

przemienność gdzie (4): przetho było rozÍzerzono tho kroleÍstwo z niÍczczego/ z ktorym mieli záuwdy co czynić Rzymiánie zá Metrydátelá krolá ich/ wÍzák¿e wielkie przemienności á częÍte w tych tám kroleÍtwách w Azyey bywáli *BielKron* 268, 113, 129; *Dominiorum commutatio reformidanda*, Trzebá Íe obáuwać przemienności w páńÍtwiech. *Mącz* 239b.

Zwrot: »z przemiennością Íwiata mieniĆ się« (1): Nie podobna rzecz íeÍt áby ten wielki okrąg Íwiátá mogł być przez rufzánia/ áby po Ímuthku nie miało przydz wefeÍe/ ábowiem ludzká wola íeÍt rozmáíta kthora Íe s przemiennością Íwiátá mieni [*cum celi mutatione mutatur*] *HistAl* K3v.

Wyrażenia: »przemienność czasu(-ow)« (3): Po rozmáítey przemienności czáÍow/ przyÍzedł táki czás ná Bellifáryufá í¿ inym był Íze¿ęÍliwy [Í] á Íobie nieÍzczęÍliwy *BielKron* 162v, 238, 296.

»gwałtowne przemienności« (1): wÍzák¿e tego wrzodu záÍtárzáÍego zárázem vleczýc nie mo¿e/ bowiem gwałtowne przemienności rzeczy póÍpolitey [*rzymskiej*] pełne Ízkod bywáíá. *BielKron* 199.

Szeregi: »przemienność a nieustawicznóÍ« (3): ÍAkie przemienności á nieuÍtáwiczności w Monárchiách byÍy/ ÁÍfyryÍkích/ PerÍkích/ Greckích/ píÍáÍem íu¿. *BielKron* 129, 254, 113.

»toczenie abo przemienność« (1): *Volumina sortis humanae*, *Toczenie* áÍbo przemienność Ítanu ludzkiego. *Mącz* 506d.

γ. Zmiana pogody (5) : Y thu tez wedlug znamienia: przemienność: bywa. CiepÍo ná powietrzu/ a wiatr z deÍzczem. *FalZiół* V 55v, V 55v.

Wyrażenie: »przemienność powietrza, ná powietrzu« [*szyk 2:1*] (2:1): Íako poznać przemienność powietrza *FalZiół* V 55, V 54v; *Affectiones coeli*, *PrzemieynoÍ* [Í] powietrza. *Niepogody*. *Mącz* 114c.

b. Stanie się kímś a. czymś innym, przeÍtoczenie (3) : czyni ChrzeÍt przemienność potáíemná w ludzích: bo íe odradza przez ÍÍowo Bo¿é *BiałKat* 316.

α. O Eucharystii (2) : Ábowiem/ íeÍli íeÍt prawdzíwé CiáÍo Páná ChrÍtuÍowe po póÍwiáćániu pod Chlebowá y Winná ofobá/ tedyc to być muÍi [...]/ í¿ Íie áÍbo przemieniením mieyÍcá ÍtáÍo/ áÍbo [...] (*marg*) Dowod thákovéy przemienności. (–) *KuczbKat* 175.

przemienność czego (1): PrzynoÍi tez íeÍzcze nieco pózytku tá d¿iwna żywíoÍów przemienność/ ku pokazániu tey rzeczy kthora Íe d¿ieie ná duÍzy. *KuczbKat* 165.

2. Następowanie po sobie ná przemian [*czego i czego*] (1) : *Vicissitudines dierum et noctium*, *Przemienność dńi y nocy*. *Mącz* 493c.

3. To, co jest zmienne (1) : wÍzytek Íwiát ná Íká¿eniu íeÍth póÍó¿on/ ábowiem [...] thák gi od poczátku Ítworzýł/ í¿ nie było nic ÍtáÍego áÍbo mocnego. Ale niebytnoÍciá Íwá [*tj. boská*] wÍzytki przemienności w Íwe przeciwnoÍci Íe obracáíá [*omnia transeuntia in suum contrarium verterentur*]. *HistAl* G.

4. Obracanie się, obrót sfery niebieskiej (1) : *Coeli commutationes conversionesque*, *Przemienności niebieskie*. *Obroty, krá¿enie* *Mącz* 239b.

5. *Odwzajemnienie, wdzięczność [czyja = komu] (1)* : Rozmyślałem ząię o tych rzeczach ktore łożcu przyleżą/ áno nie máfz [...] walki mocnym/ áni chleb mądrym/ áni roótropanych bogáctwá/ áni przemiennóó wczonych [*nec artificum gratia Vulg Eccle 9/11*]/ ábowiem czás y fortuná zwyczáiem wfzytkim przychodzą. *BielKron* 81v.

Synonimy: 1. *naprawienie, niestaóó, poruszenie, przygoda, szkoda*; **a.β.** *niestaóó, nieustawicznóó, toczenie*; 4. *krązenie, obrot*; 5. *wdzięcznóó*.

Cf [**NIEPRZEMIENNOŚĆ**]

AL